

1

Kolekci jarních geofytů vévodí ladoňka karpatská (*Scilla kladni*).

UNIVERZITNÍ BOTANICKÁ ZAHRADA V OLOMOUCI

V letošním roce vstupuje univerzitní botanická zahrada v Olomouci do své již 121. sezony a řadí se tak k nejstarším zahradám na našem území. V Olomouci se ostatně nacházela druhá nejstarší botanická zahrada v českých zemích, známá již ke konci 18. století, která sloužila k výuce studentů medicínsko-chirurgického učiliště při tehdejších lyceu a později obnovené Františkově univerzitě. Zahrada ovšem po opětovném zrušení olomoucké univerzity výnosem Františka Josefa I. v roce 1860 zanikla. Čím je zajímavá obnovená botanická zahrada v současnosti?

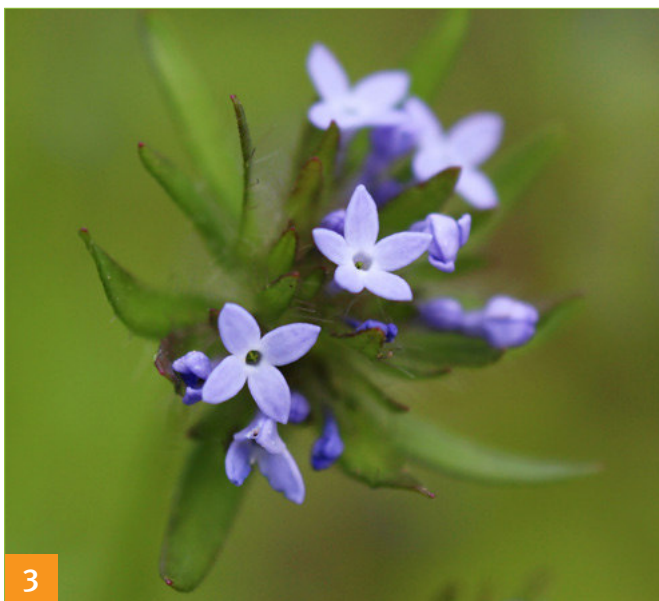
Vraťme se ještě ke konci 19. století, kdy v Olomouci vzniká spolek, díky jehož iniciativě byla botanická zahrada v roce 1901 obnovena. Od té doby se píše nová historie zahrady v současné lokaci při Smetanových sadech. Na jejím rozvoji se podílela řada osobností i institucí. V 50. letech 20. století byla vytvořena záhonově uspořádaná systematická část zahrady, jejíž podstatná část je zachována do současnosti. Zahrada ovšem v 80. letech přišla o tropický skleník, který ustoupil výstavbě pavilonu H v sousedním areálu výstaviště Flora Olomouc. Dodnes má zahrada k dispozici pouze exteriérové kolekce a pro zazimování choulolistivých rostlin využívá zázemí Katedry botaniky při Přírodovědecké fakultě a rovněž blízce spolupracuje s Výstavištěm Flora.

2

Pochybek největší (*Androsace maxima*) patří k jednoletým, kriticky ohroženým druhům české květeny. Vitální populace se v zahradě udržuje samovýsevem.

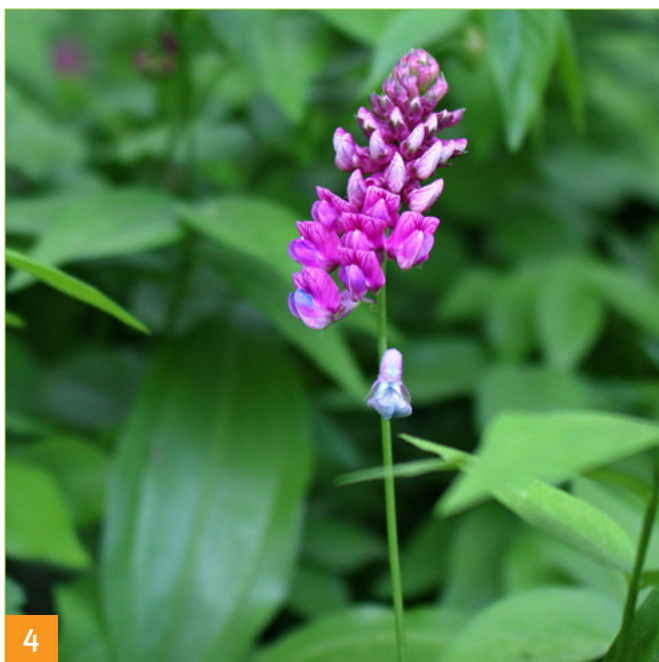
Posláním zahrady byla vždy edukační a osvětová činnost v botanice, ochraně přírody a v otázkách environmentální výchovy. Tomu jsou přizpůsobeny i sbírky, které představují **systematický průřez středoevropskou květenou,** jsou doplněny o širší evropskou flóru a v různých formách také o **specializované kolekce severoamerické a asijské květeny.** Kvidění jsou například reprezentativní sbírky severoamerických zástupců rodu zlatobýl (*Solidago*), slunečnice (*Helianthus*) a lipnicovitých, rozrůstající se kolekce tavolníků (*Spiraea*) či exempláře exotických dřevin, jako je ampák Danielův (*Tetradium daniellii*), gumojilm jilmový (*Eucommia ulmoides*) a heptakodium jasmínovité (*Heptacodium miconioides*).

3

Mařinka rolní (*Asperula arvensis*) je v současnosti vyhynulým druhem naší přírody, který provázel polní kultury.

Zahrada láká k návštěvě již svým **předjarním a brzce jarním aspektem**, ve kterém dominují **jarní geofyty**. Stěžejní je především **kolekce ladoněk**, ve které nechybí zástupci všech tří našich základních druhů – ladoňky karpatské (*Scilla kladnii*), ladoňky vídeňské (*S. vindobonensis*) a ladoňky dvoulisté (*S. bifolia*). Univerzitní zahrada je rovněž jedním z mála míst, kde byli ve střední Evropě pozorováni **spontánní hybridní mezi zástupci sekcí Scilla a Chionodoxa**. Domácí druhy v parkové části zahrady doplňují další zástupci rodu *Scilla* jako ladoňka sibiřská (*Scilla siberica*), ladoňka Tubergenova (*Scilla mischtschenkoana*) či puškinie ladoňkolistá (*Scilla nana*). Postupně se rozrůstá sbírka rodu sněženka, ze které

4

Ve vrcholném jaru v zahradě zaujme kolekce planých druhů hrachorů, například jihoevropského hrachoru benátského (*Lathyrus venetus*).

v současnosti můžeme obdivovat sněženku podsněžník (*Galanthus nivalis*), sněženku Elwesovu (*G. elwesii*), sněženku Woronowu (*G. woronowii*) a sněženku vrásčitou (*G. plicatus*). K úrodné zemědělské krajině Hané odkazuje políčko s **užitkovými rostlinami**, na kterém mohou návštěvníci vidět plejádu plodin tvořících **standardní i alternativní součást jídelníčku**. Pravidelně je políčko oséváno třeba lebedou zahradní (*Atriplex hortensis*), ledencem nachovým (*Tetragolobus purpureus*),

5

Zimní pohled na nejstarší část zahrady tvořené stinným pinetem

čirokem dvoubarevným (*Sorghum bicolor*), cizrnou beraní (*Cicer arietinum*), sójou luštinatou (*Glycine max*) nebo netradiční hlíznatou plodinou – jakonem (*Smallanthus sonchifolius*), který je vhodnou náhražkou brambor v jídelníčku diabetiků. Samostatná část políčka je věnována obilovinám.

S odkazem na zemědělskou tradici regionu univerzitní zahrada dlouhodobě rozvíjí svou kolekci **vzácných polních**

6

Hřejivé tóny podzimního slunce a v okrových barvách vybarvené listy symbolu univerzitní zahrady – břízy nízké (*Betula humilis*)

7 Babí léto v zahradě

plevelů a terofytů (jednoletých rostlin), které z české přírody v průběhu posledního století téměř nebo zcela vymizely. Na smutném osudu desítek druhů se podepsala kombinace řady faktorů v čele s ústupem od tradičních způsobů hospodaření, kolektivizací a zvýšenou chemizací. Ve sbírce zahrady je k vidění například pochybek největší (*Androsace maxima*), mařinka rolní (*Asperula arvensis*), otočník evropský (*Heliotropium europaeum*), škarda štětinkatá (*Crepis setosa*), ibišek trojdílný (*Hibiscus trionum*), prasetník lysý (*Hypochaeris glabra*), kravinec španělský (*Vaccaria hispanica*), zběhoveček trojklaný (*Ajuga chamaepitys*), myší ocásek nejmenší (*Myosurus minimus*), silenka dlouhokvětá (*Silene bupleuroides*), zapalička největší (*Tordylium maximum*) a další.

Pro Olomouc symbolická dřevina bříza nízká (*Betula humilis*) zde ve dvou exemplářích **roste v simulovaném biotopu slatiniště**. Bříza nízká byla v kontextu květeny českých zemí absolutní raritou s výskytem omezeným pouze na **Černovířské slatiniště** u Olomouce. Poprvé byla zaznamenána v 19. století a pravděpodobně ještě v tomtéž století vinou změn vodního režimu lokality vyhynula. Pěstované keře mají zhruba 30 let a pocházejí z botanické zahrady v polském Lublinu. Ve slatiništi jsou k vidění i další zajímavé rostliny, např. v naší přírodě vzácné druhy – mařice pilolistá (*Cladium mariscus*), popelivka sibiřská (*Ligularia sibirica*), mléč bahenní (*Sonchus palustris*) a česnek hranatý (*Allium angulosum*).

Na své si v zahradě přijdou i milovníci skalniček. **Břidlicová skalka** je pod patronátem a úzkostlivou péčí Vladimíra Vše-

tičky – zahradníka, který je opravdovou duší zahrady, však se o rostliny v zahradě stará již 25 let. Z ojediněle pěstovaných druhů na skalce zaujmou relikt alpsko-balkánských horských systémů – haberlea rodopská (*Haberlea rhodopensis*), wulfénie korutanská (*Wulfenia carinthiaca*) nebo višňe položená (*Prunus prostrata*), která pravidelně vykvétá v první májové dny. Značně propustná půda a jižní orientace zahrady umožňují pěstování mediteránních druhů, mezi nimiž vynikají pryšec statný (*Euphorbia characias*), paznehtník měkký (*Acanthus mollis*), trnovec Kristův (*Paliurus spina-christi*), hadinec italský (*Echium italicum*) či morína perská (*Morina persica*). Není to tak dávno, kdy se univerzitní botanická zahrada otevřela široké veřejnosti. Dříve izolovaná akademická instituce je nyní přístupná během vegetační sezony od začátku dubna do konce října každý pracovní den a vždy první víkend v měsíci (aktuální informace na www.garden.upol.cz). 🌱

8

Předjarní atmosféra se sněženkou podsněžníkem (*Galanthus nivalis*)

Autor:
Mgr. Václav Dvořák (Botanická zahrada Přírodovědecké fakulty Univerzity Palackého v Olomouci; vaclav.dvorak@upol.cz)

Foto: (1–8) Václav Dvořák